

## הקמת הסנהדרין, בימינו!

[פרשת משפטים, שנת תשס"ו – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.  
הבהרה: בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

בפסוק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" – צריך עיון, למי הכוונה במלת "לפניהם"? הרי בפסוקים הקודמים לא מדובר על נושא זה כלל? ענו על כך חז"ל כי בא המקרא לצוות "לפניהם [לפני דיינים כשרים] ולא לפני נכרים. דבר אחר, לפניהם ולא לפני הדיוטות". (גיטין פח:). הרי מכאן איסור להביא דיני ממונות לדיון לפי ערכאות של חילוניים. [והיכן נרמז זה במקרא, נבאר להלן].

**הרמב"ם** הביא דין זה והוסיף דברי תוכחה קשים: "כל הדין בדיינים נכרים ובערכאות שלהם, אע"פ שהיו דיניהם כדיני ישראל, הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבנו, שנאמר 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', לפניהם ולא לפני נכרים, לפניהם ולא לפני הדיוטות". (הל' סנהדרין, סוף פרק כ"ו. וכן הועתקו הדברים בשו"ע חו"מ תחילת סי' כ"ו)

בימינו הומחשו הדברים היטב כאשר דיונים כספיים מובאים לידי ערכאות חילוניות, ונובע מזה הרבה עיוותי-דין. לפעמים הם מחליטים ע"פ עד אחד בלבד [בניגוד לדין תורה] או גם מקבלים פסולי עדות. ויש החלטות המתבססים על אומדן דעת של השופט, ללא ראיות כל שהן. ולפעמים מעניש במדה גדושה "למען ישמעו וייראו". לכאורה נגד שהמוסדות הגדולים (בנקים או משרדי ממשלה) מוגנים היטב, והאיש הקטן המתדיין נגדם יוצא נפסד. מצבנו קשה עוד יותר כאשר הכרעות גורליות, הנוגעות לכל האומה, נידונות בפני בג"צ. ענינו הרואות כי לפי נטיית השופטים מגינים מאד על זכויות יסוד של הערבים. לעומת זאת מזלזלים ביותר בזכויות היהודים, במיוחד אם מדובר בדתיים או מתנחלים. ויש שהדברים מגיעים לספק פקוח נפש, כמו הזזת קו בנייה של גדר ההפרדה, לטובת הערבים ולרעת היהודים.

יפה אמרו חז"ל. על הפסוק "צדק צדק תרדוף, למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלוך נותן לך" (דברים טז, כ). פירש רש"י בשם חז"ל: "תלך אחר בית דין יפה [כלומר, מומחה]. "למען תחיה וירשת" – כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל, ולהושיבם על אדמתם" עכ"ל. הרי מכלל הן אתה שומע לאו. אם מושיבים דיינים מקולקלים, זה מסכן את חייו, וגם מועיל לעקור אותנו מאדמתנו. הרי צערנו העמוק בתקופתנו זאת, יש לראות במשפט החילוני מהסיבות העיקריות.

לענין השאלה ששאלנו בתחילת מאמר זה, מה קשר מינוי שופטים לנאמר בפסוקים לפניו? הנה רש"י בדיעה שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה, וכי פרק כ"ד של ספר שמות (סוף פרשת משפטים) נאמר עוד לפני "עשרת הדברות" (תחילת פרשת יתרו). מאיזה טעם פרק זה מובא בתורה מאוחר יותר, עיי"ש פירוש "העמק דבר" לנצ"ב. ובכן לדעת רש"י מלת "לפניהם" שבפרשת "ואלה המשפטים" מוסבת על אותם **שבעים הזקנים** שעלו בהר סיני, איש איש לפי מדרגתו. (כן פירש רש"י בגיטין פח: ד"ה לפניהם).

אבל לפי הנצ"ב ("העמק דבר", כד, א) פסוקנו באמת מקושר לעניני המזבח במקדש. (סוף יתרו, פרק כ, פס' כא-כג) ונוסיף על דבריו פירוש ע"פ מה שאמרו חז"ל (סנהדרין ז ע"ב) – "כל המעמיד דין שאינו הגון, כאילו נוטע אשף בישראל, שנאמר 'שופטים ושוטרים תתן לך' וכו'. ובמקום שיש תלמידי חכמים, כאילו נטעו אצל המזבח שנאמר 'אצל מזבח ה' אלוהיך' עכ"ל. הרי ממה שהשוו הדבר לנוטע אשרה, הבנו שיש בזה סרך עבודה זרה, וכדברי רש"י על פסוקנו. ואפילו העמידו ע"ז ליד מזבח ה'. (אשר ידוע כי הסנהדרין ישבו בלשכת הגזית, בהר הבית בירושלים. וכמו שאמרו "מלמד שהמקום גורם", סנהדרין יד:).

ואמנם בשו"ע (ח"מ סי' ח סעיף א) פוסק רמ"א – "ועיירות שאין בהם חכמים הראויים להיות דיינים, או שכולם עמי הארץ וצריכים להם דיינים שישפטו ביניהם [כדי] שלא ילכו לערכאות של נכרים, מְמַנִּים הטובים והחכמים שבהם". אבל בזמננו שאנו בארץ הקודש, הרי נמצאים כאן אלפי תלמידי חכמים היודעים בהלכות ממונות, וברור שלא שייך לנהוג ע"פ דברי רמ"א הללו. וזה שלא כדברי אותם המלמדים זכות על ההליכה לערכאות בימינו ובארצנו.

וכך כתב "חזון איש" (על ח"מ עמ' 368) "ואע"פ שאין ביניהם דין שיודע לדון ע"פ משפטי התורה, ומוכרחים (להמנות) [לתת מינוי אל] בעל שכל לפי [כח] מוסרי האדם, אינם רשאים לקבל עליהם חוקי העמים או לחוקק חוקים [חדשים]. שהשופט כל דין [הבא] לפניו לפי הנראה אליו, זהו [רק] בכלל פשרה, ואין ניכר הדבר שעזבו מקור מים חיים לחצוב בורות נשברים. אבל אם יסכימו על חוקים [קבועים] הרי הם מחללים את התורה, ועל זה נאמר 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' ולא לפני הדיוטות. ואין הבדל בין בא לפני נכרים, או ישראל השופט ע"פ חוקים בדויים. ועוד הדבר יותר מגונה, שהמירו את משפטי התורה על משפט ההבל. ואם הסכימו בני העיר על זה, אין בהסכמתם ממש. ואם יכופו על זה, משפטם גזל ועושק ומרימים יד בתורת משה" עכ"ל.

[הערת ביניים. אמנם זה ברור כי מי שתבע את השני לבוא לפני בית דין כשר, והצד שכנגד מסרב לבוא, או יודע מראש שאין בכח הבית דין הרבני לכופ את ביצוע מה שיפסקו, יש למתדיין לקבל רשות וללכת לפני ערכאות להציל את ממונו. אבל עיקר מאמרנו כאן הוא על פסול של הבג"צ, ובמיוחד באותם נושאים שאינם שייכים לממון אלא הם ציבוריים].

"ויקו למשפט, והנה משפח; [ויקו] לצדקה, והנה צעקה" (ישעיה ה, ז).

ברור לי שהסיבה הראשית איך נפלנו תחת מכשול זה, היא מפני שלא קיימנו מצוה מהתורה להקים עלינו בתי-דין תורניים. וכך פסק אחד מהראשונים, "ספר החינוך": [מצוה] "למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצות התורה וכו' וימנעו הדברים המגונים וכו'. וזה שנעמיד בכל עיר ועיר [הַרְבֵּב של] עשרים ושלושה דיינים מקובצים במקום אחד, וזאת היא סנהדרי קטנה. ונעמיד בירושלים בית דין הגדול משבעים דיינים". וממשיך דבריו "שהיא מצוה נצחית, ואינה לפי שעה [בלבד] וכו'. וציבור הראוי לקבוע ביניהם בית דין ולא קבעו להם, ביטלו מצוה זו ועונשם גדול מאד. כי המצוה הזאת עמוד חזק בקיום הדת" ("ספר החינוך", מצוה תצ"א).

ואם נשאל הא כיצד יש בידינו ובאפשרותנו להקים לנו סנהדרין? התשובה פשוטה. על פי הרמב"ם (הל' סנהדרין ד, יא) צריכים כל חכמי א"י להסכים על מועמד אחד, (עליו הם סומכים כי הוא הגון ונאמן) והוא ימנה אחר כך שאר השבעים.

ואם נשאל, כיצד נדע מי הוא ראוי להיות בגוף הבוחר? כבר הציעו כי כל רב עיר ויישוב, וכן כל דיין ומורה הוראה, וכן כל ראש ישיבה (המחזיק למעלה ממאה תלמידים) יעמדו למבחן בכתב בכל הלכות הרי"ף. מהציבור הזה אותם שיצליחו (ורק הם בלבד) נמצאים בגוף הבוחר. אח"כ הם יציעו בכתב שמות [כל בוחר, יציע רק שם אחד]. אותו שם שנמצא אצל רוב ההצעות מהגוף הבוחר (כך הציע מחבר שו"ת ציץ אליעזר, כי דין "רובו ככולו" הוא בכל התורה כולה) הוא המועמד הראשי. ומשם הוא ימשיך להסמך שאר חברי הבית דין. ובכך הצדק יצא לאור.

היו בידינו בעבר כמה וכמה אפשרויות להקים את הסנהדרין, אבל החמצנו הזדמנות זו מחמת תככים חברתיים או אישיים. הרבנים בזמן קום המדינה לא רצו להקים מוסד מפואר זה, מחמת חשש שייכנסו לרשימה רבנים שאינם בדיעה ובהשקפה כללית שלהם. ובכך עכבו קיום מצוה זו. ובעקיפין, הם גרמו לנו את כל הצרות שיצאו מהמוסד המתחרה, הגוף השיפוטי החילוני שנכנס ל"שטח ריק" ומופקר. עיין בסוף מאמרי "חידוש הסנהדרין בימינו" שפרסמתי תחת שם אחר, בספר "ברוך הגבר". (לעילוי נשמת אותו צדיק מופלא, הקדוש ר' ברוך גולדשטיין הי"ד, עמ' 201-231).

הנה הגאון הרב אברהם קוק כבר בשנת תרנ"ח קיווה להקים סנהדרין, עת אשר ישראל ישוב לארצו. עיין דבריו המובאים ב"אוצרות הראי"ה" (מהדורת שנת תשס"ב, ח"ב עמ' 236) והוא נעצר אחר כך מחמת חולשת רבני דורו.

### **בסיכום,**

צרותינו הנוכחיות מפני החלטות שגויות של שופטי בג"צ, הן עונש על מחדל רבני-זמננו שאינם מקימים מחדש את המוסד העליון למשפט התורה. אבל אשרינו שיש בימינו ניצנים ראשונים של התעוררות ציבורית להוביל למהפכה בארחות חשיבתם של רבני זמננו. ועלינו ללחוץ על מנהיגותינו הדתית עבור קיום מצוה זו. כי באמת על פי התורה אפשר הדבר להקים הסנהדרין בימינו.

"אם תרצו, אין זו אגדה".